

BEPERKINGEN EN MOGELIJKHEDEN VAN HET POLITIEOPTREDEN BIJ

BEZETTING VAN PLAATSEN ZONDER RECHT OF TITEL

Algemene context

De bezetting van plaatsen zonder recht of titel, door bijvoorbeeld krakers, asielzoekers, groenfronters, is een noodzaak, een levenswijze of een manier van actievoeren.

Deze bezettingen vinden plaats in zeer delicate menselijke, sociale en politieke contexten waarbij verschillende, soms conflicterende belangen en (grond)rechten een rol spelen.

Het politieoptreden dient op een humane en evenwichtige manier te gebeuren. Het beschikbaar wettelijk arsenaal is daarenboven beperkt, waardoor een effectief politieoptreden nog verder wordt bemoeilijkt.

De ontruiming, tegen de wil van de bezetters, gebeurt meestal met gebruik van dwang. De aanwezigheid van kinderen, hongerstakers of vastberaden en wanhopige actievoerders leveren een bijkomend probleem op voor de politie

Om de complexiteit van deze problematiek te vatten, werd gewerkt rond een casus over schoolasiel waarbij verschillende vragen werden onderzocht vanuit drie perspectieven: de bestuurlijke en gerechtelijke overheid, de politiediensten, de schooldirectie en sympathisanten

Wat is het probleem voor de openbare orde?

Volgende aspecten kunnen zich afzonderlijk of gezamenlijk voordoen en vragen een specifieke en oordeelkundige aanpak:

- Uitvoering van een overheidsbeslissing: uitwijzingsbevel
- Vordering door een gerechtsdeurwaarder voor het lenen van de sterke arm
- Ontruimingsbevel genomen door de burgemeester
- Verstoring van de openbare orde
- Gevaar voor de fysieke integriteit of voor de gezondheid van betrokken personen of derden
- Overlastproblematiek
- Belemmering van het verkeer, ...

Wat is het juridisch statuut van de plaats?

Eén van de eerste vragen die de politie zich moet stellen, is deze over het juridisch statuut van de bezette plaats: openbare weg, voor het publiek toegankelijke plaats of private plaats.

Dit statuut zal immers in belangrijke mate de mogelijkheden of beperkingen van het politieoptreden bepalen.

De als woning ingerichte plaatsen genieten de onschendbaarheid van de woning zoals voorzien in artikel 15 van de Grondwet.

De mogelijkheden tot het ambtshalve optreden van de politie in private plaatsen zijn beperkt tot volgende gevallen:

- TOESTEMMING van de persoon die het werkelijk genot heeft van de plaats
- HETERDAAD van wanbedrijf of misdaad
- HULPGEROEP van binnenuit

In geval van ramp, onheil of schadegevallen is de ontruiming van gebouwen of zones mogelijk. Hieronder worden een aantal mogelijkheden onderzocht die de tussenkomst van de politie in private plaatsen wettelijk mogelijk maken op basis van een beslissing van de bevoegde gerechtelijke of bestuurlijke overheid.

Wat is de algemene wettelijke aftoetsing?

Het politieoptreden moet beantwoorden aan volgende criteria:

- LEGITIMITEIT: wettelijke basis, wettelijke finaliteit
- OPPORTUNITEIT: subsidiariteit, zorgvuldigheidsplicht
- EFFECTIVITEIT: adequaatheid, toereikendheid
- EVENREDIGHEID: ultimo ratio, proportionaliteit

Hieronder worden de interventiemogelijkheden van de politie onderzocht:

- **via het gemeenrecht**, op basis van een beslissing van de rechter en de vordering van een gerechtsdeurwaarder lenen de politiediensten de sterke arm
- **via de gerechtelijke politie** is (buiten de gevallen van heterdaad en van toestemming) geen interventie mogelijk. Wel kunnen een aantal inbreuken vastgesteld worden
- **via de bestuurlijke politie** zijn er aantal mogelijkheden waarbij op basis van een uitzettingsbesluit van de burgemeester kan worden opgetreden in private plaatsen. De bevoegdheden van de politiediensten om op te treden op de openbare weg of in voor het publiek toegankelijke plaatsen zijn wettelijk geregeld.

Wat zijn de mogelijkheden via het gemeenrecht?

In vele gevallen zal de eigenaar of de bezitter van de plaats zich moeten richten tot de private rechtbanken om zijn eigendomsrecht op te eisen. De mogelijkheden van optreden van de politiediensten in private plaatsen (privé terrein bouwterrein, bedrijf, gekraakte panden als woning ingericht, ...) zijn beperkt. In deze gevallen is het probleem er vooral één van private aard. De eigenaar of de bezitter kan via de vrederechter (artikel 591 1° GWB) of in kortgeding via de rechtbank van eerste aanleg (artikel 584 1ste lid GWB) een beschikking van uitwijzing laten nemen.

Een gerechtsdeurwaarder wordt vervolgens gemachtigd om deze beschikking ten uitvoer te brengen en de personen die de plaatsen bezetten te verwijderen. Hierbij kan de gerechtsdeurwaarder de politie vorderen voor de sterke arm te lenen (artikel 44 WPA). Het optreden van de politie beperkt zich tot het beschermen van de gerechtsdeurwaarder tegen geweldsdaeden of feitelijkheden of tot het wegnemen van de moeilijkheden die hun beletten hun opdracht te vervullen. De politiediensten treden dus niet op in de plaats van de gerechtsdeurwaarder.

Wat is de aanpak via de gerechtelijke politie?

De bezetting van plaatsen zonder recht of titel is op zich niet strafbaar. De woonstschennis voorzien in het strafwetboek (artikel 439 SWB) is enkel van toepassing op bewoonde panden. Politieambtenaren die een gekraakt pand, die als woning werd ingericht, op een onwettige manier binnentreden, kunnen wel op basis van het strafwetboek worden vervolgd.

Het optreden via de gerechtelijke politie beperkt zich vooral tot het vaststellen van een aantal inbreuken, zonder dat dit gepaard gaat met de ontzetting van de plaats:

- Onwettig verblijf op basis van de Veemdelingenwetgeving
- Beschadiging van afsluitingen (overtreding 559, 1° SWB)
- Diefstal van water, elektriciteit, gas
- Inbreuken op de verkeerswetgeving
- Verstoring van de vrije uitoefening van de eredienst (artikel 142, 143 SWB)
- Optreden op basis van de drugswetgeving
- Openbare dronkenschap
- Optreden op basis van gemeentereglementen
- Achterlaten van afvalstoffen
- Nachtlawaai
- ...

Wat zijn de bestuurlijke mogelijkheden (kraakpanden) ?

Vanaf het ogenblik dat het gekraakte pand werd ingericht met het oog op de vestiging van de werkelijke of effectieve verblijfplaats van de krakers geniet deze plaats van de onschendbaarheid van de woning. Het optreden van de bestuurlijke overheden is slechts mogelijk in een aantal gevallen.

OP PRIVATE PLAATSEN

Het (gekraakte) gebouw is meer dan zes maanden verlaten:

Artikel 134bis van de Nieuwe Gemeentewet geeft aan de voorzitter van de raad voor maatschappelijk welzijn de mogelijkheid om een gemotiveerd verzoek tot opeising aan de burgemeester te sturen. De burgemeester kan een uitzettingsbesluit treffen om, mits verwittiging en vergoeding van de eigenaar, het gebouw ter beschikking van daklozen te stellen. De politiediensten worden belast met de uitvoering van dit besluit indien de bezetters niet vrijwillig het gebouw willen verlaten.

Het (gekraakte) gebouw is minder dan zes maanden verlaten:

De Gewestelijke woon- of huisvestingscodes (Vlaamse Wooncode, Brusselse Huisvestingscode, Waalse Huisvestingscode) geven aan de burgemeester gelijkaardige mogelijkheden om op initiatief of op verzoek een woning onbewoonbaar te verklaren, indien deze niet beantwoord aan de normen inzake veiligheid, gezondheid of minimaal comfort. De burgemeester heeft op basis van artikel 133 Nieuwe Gemeentewet een politionele uitvoerende bevoegdheid (nemen van politiebepalingen), dus ook voor de uitvoering van de wooncodes. Indien de betrokken personen geen toestemming geven om een onderzoek uit te voeren naar de toestand van de woning, is een beslissing van de politierechter nodig om de woning binnen te treden. Het gemotiveerd toegangsverbod of de onbewoonbaarheidsverklaring worden op de woning aangeplakt. Bij politiebepaling bepaalt de burgemeester eveneens de te nemen maatregelen (uit te voeren werken, ontruiming van het gebouw, ...) die desgevallend met tussenkomst van de politiediensten kunnen uitgevoerd worden.

Bij ernstige verstoring van de openbare orde:

Theoretisch kan de burgemeester optreden op basis van artikel 135§2 en 133 (en uitzonderlijk 134§1) van de Nieuwe Gemeentewet indien de bezetting van het gebouw een (risico op) de openbare orde vormt. De gevolgen van de verstoring van de openbare gezondheid, veiligheid of rust moeten wel degelijk een openbaar karakter hebben, voldoende ernstig en reëel zijn en zich veruiterlijken op de openbare weg of andere inwoners van de gemeente treffen.

Bij ramp ernstige verstoring van de openbare orde:

In geval van ramp, onheil of schadegevallen kan een OBP de ontruiming van gebouwen of zones evenals van hun onmiddellijke omgeving bevelen (artikel 27 WPA). Bij weigering om de plaats te verlaten, stelt zich het probleem van gebruik van dwang door de politie. De tussenkomst van de bestuurlijke overheid is hier ook aangewezen.

OP DE VOOR PUBLIEK TOEGANKELIJKE PLAATSEN **En OP DE OPENBARE WEG**

Openbare weg:

Zie de wettelijke bevoegdheden van de politiediensten.

De politiediensten zouden in de door de wet voorziene en beperkte gevallen kunnen overgaan tot de bestuurlijke aanhouding van personen:

- op basis van artikel 31 WPA (ernstige verstoring van de openbare rust of gevaar voor de openbare veiligheid)
- op basis van de vreemdelingenwetgeving (artikel 74/7 wet 15 december 1980 en artikel 21 WPA)
- op basis van de Besluitwet op de openbare dronkenschap (14 november 1939)
- op basis van de drugswet

Deze optie biedt meestal slechts een tijdelijke oplossing.

Op de voor het publiek toegankelijke plaatsen:

De politieambtenaren kunnen op basis van artikel 26 WPA steeds de voor het publiek toegankelijke plaatsen alsook de verlaten onroerende goederen betreden teneinde toe te zien op de handhaving van de openbare orde en de naleving van de politiewetten en -verordeningen.

Bezetting van religieuze gebouwen:

In principe zouden de politieambtenaren kunnen optreden in de voor het publiek toegankelijke ruimtes op basis van artikel 26 WPA, buiten de gevallen waarin het religieuze gebouw is gesloten of dat een eredienst plaatsvindt. Gelet op de gevoeligheid van de problematiek en de standpunten die kunnen ingenomen worden door de religieuze overheid, zullen de politiediensten meestal niet op initiatief optreden. In de meeste gevallen zal het optreden gebeuren op basis van een gemotiveerd politiebepsluit genomen door de burgemeester (gevaar voor de openbare gezondheid, hygiëne, ...) die aan de plaats d.m.v. een ontruimingsbevel haar gewone bestemming zal teruggeven. Dit politiebepsluit zal bij voorkeur gesanctioneerd worden met een samenscholingsverbod rond de te ontruimen plaats.

Wat zijn de good practices op operationeel vlak?

De bevoegde overheden moeten hun rol kunnen spelen. De ontruiming zal zelden op initiatief van de politiediensten plaatsvinden.

De ontruiming dient beschouwd te worden als de ultimo ratio, nadat alle mogelijkheden van dialoog, overleg, ontrading werden uitgeput.

De tussenkomst dient operationeel goed voorbereid te worden. Informatie, kennis van de plaats en risicoanalyse zijn hierbij belangrijk. Soms is het aanwenden van gespecialiseerde politiemiddelen aangewezen.

Naast de ontruiming dienen andere maatregelen in plaats gesteld te worden. De in plaatsstelling van perimeters is meestal aangewezen:
ontradingssperimeter (kanalisatie in de diepte), afzonderingssperimeter (ontzeggen van de toegang voor niet bevoegden rond de plaats), tactische perimeter (omsluiting van de plaats voor een veilige tussenkomst van de bevoegde diensten)

De verdere bestuurlijke en gerechtelijke afhandeling, de nazorg en de opvang van de bezetters, de communicatie naar de media, dienen voorafgaandelijk uitgewerkt.

